

A MORÁLIS VISELKEDÉS VIZSGÁLATA BABÁKBAN

Sokáig az volt a domináns elképzelés, hogy a babák fehér lapként egy számukra kaotikus világba születnek és csak fokozatosan tanulják meg értelmezni környezetüket. Ez melleleg nem is teljesen helytelen – nagyon sok mindent meg kell tanulniuk. De mi teszi lehetővé, hogy egy babából, aki számára nem létezik az, ami nincs jelen, olyan felnőtt váljon, aki társadalmak interakcióiban, metaforákban vagy multiverzumokban gondolkodik? Lehetséges – mint ahogy egyes behaviorista kutatók vélték –, hogy minden visszavezethető a megjelenő ingerek asszociálódására?

Tudva, hogy például a hangmagasság észlelése attól függ, hogy a belső fülben található csiga mely része mutat nagyobb aktivitást a levegő adott ritmusú nyomásváltozásának hatására, arra gondolhatnánk, hogy egy újszülöttnél jobbnak kell lennie a hangmagasságok elkülönítésében, mint például egy adott ritmus felismerésében. A vizsgálatok azonban ennek az ellenkezőjére mutatnak. A hangfrekvenciák differenciálása idővel finomodik, azonban a szekvenciabeli eltérések (a hangok adott szabály szerinti változása) azonosítása már nagyon korán megfigyelhető, vagyis kontextuálisan dolgozzák fel a hangokat. Hogyan jutnak a kutatók ehhez hasonló következtetésekre, amikor alanyaikat nem kérdezhetik ki?

A csecsemő-, illetve babakutatás egyik kedvelt eszköze az EEG (elektroencefalográf), melynek segítségével teljesen fájdalommentes módon a fejre csatlakoztatott elektródákon keresztül elvezethető az idegsejtek szinkron működéséből adódó feszültségváltozás. A készülék lényegében egy speciális erősítő, amely a mikrovoltos nagyságrendű válaszokat alkalmassá teszi a további vizsgálatra. Ha meg szeretnénk tudni, hogy kis vizsgálati alanyunk különbséget tud-e tenni mondjuk két fonéma vagy kétféle hangmagasság között, akkor azt kell tennünk, hogy az egyiket gyakran, a másikat ritkáb-

ban mutatjuk be és megnézzük, hogy a ritkábban bemutatott ingerre eltérő elektromos választ kapunk-e. Ugyanis, amennyiben nem tud differenciálni a kétféle inger között, akkor nem észleli a szabály vagy elvárásai megsértését.

Ezzel pedig el is jutottunk egy fontos fogalomhoz. Úgy tűnik, hogy az *elvárásgenerálás*, a környezeti ingerek egyfajta elővételezése egy igazán alapvető működésünk. Talán így lehetséges az is, hogy már egészen korán képesek vagyunk magasabbrendűnek ítélt viselkedés produkálására.

A babákkal folytatott kutatás egy igazán érdekes ága a *morális viselkedés* vizsgálata. Ennek tanulmányozását például bábjátékkal kísérelték meg. Amikor egy játékgéfigura igyekezett

felnyitni egy dobozt, az egyik báb segített neki, a másik viszont akadályozta. A jelenet végignézése után az öt hónapos gyerekek választhattak, hogy melyik bábót szeretnék. Konzisztensen azt találták, hogy a többség a segítőt preferálta. Ugyanakkor, ha a központi figura rossznak minősült, mert bántotta az egyik bábót, abban az esetben azt a plüsst választották inkább, amelyik gátolta őt a doboz kinyitásában. Mindez egy nagyon pozitív képet fest a kicsikről, akik ebben a helyzetben képesek „morális döntést hozni”. Mégis, mi lehet az, ami ezt lehetővé teszi számukra? Képesek lennének már igen korán, a másik fejével gondolkodni, azaz tudatelméletet használni? A tudományos megközelítés egyik alapel-

ve, hogy az egyszerűbb magyarázó okokat preferáljuk, amennyiben találunk ilyeneket.

Ebben az esetben például lehetséges az, hogy elővételezünk egy kimenelt, amelynek teljesülése pozitív értékkel látja el a releváns tárgyakat, nem teljesülése pedig negatívval. Például ebben az esetben, amikor az ártatlan báb próbálkozott kinyitni a dobozt, a várt esemény a nyitott doboz, amelyet a „jó” báb tett lehetővé. Amennyiben a központi figura előzetesen negatív megítélést kapott, akkor a várt kimenetel is negatív, így elvárásunk akkor teljesül, ha a másik báb nem segít neki. Természetesen ez a gondolatmenet még rengeteg alátámasztást igényel, a fenti példák azonban arra mindenképp rávilágítanak, hogy a kisbabák nemcsak tehetetlen befogadói az információknak, hanem fejlődési szintjüknek megfelelően „igyekeznek” felmérni környezetüket, ezáltal pedig gyorsabban fejlődni, mint eddig gondolták.

Egy másik nagyon fontos szempont, hogy az ember szociális élőlény. Életbenmaradását és sikerességét nagyban befolyásolják a társakkal való interakciói. A szociális ingerekre való érzékenység azonban szintén lehet előhuzalozott, legalábbis erre mutatnak azok a vizsgálatok,

amikor babákat, kutyákat és (emberek által nevelt) farkasokat hasonlítottak össze abban a tekintetben,

hogy mennyire veszik figyelembe a kísérletvezető tekintetének irányát (mely segítette a jutalom megszerzését). Ebben a vizsgálatban a farkasok alulmaradtak a másik két csoporthoz képest. Ez felveti a kérdést, hogy mi tesz minket érzékennyé a másik személy viselkedésére, érzelmeire. Ennek hátterében lehet az észlelt érzelmi-pszichikai állapot kezdetben való sajátunkként való megélése (megalapozva az empátiára való hajlamot). Amikor megtanuljuk elkülöníteni, hogy melyik érzés és gondolat kihez tartozik, valahol akkor kezdődhet az igazi elméletőria használata, ami eddigi ismereteink szerint az a jellemzőnk, mely leginkább megkülönböztet bennünket más fajoktól.

SIMON JÚLIA

